

LAND VAN WEEMOED

LAND VAN WEEMOED
epos van een vergeten generatie

ALİ ŞERİK

© 2022 Ali Şerik / Uitgeverij U2pi

Titel: Land van Weemoed

Auteur: Ali Şerik

Omslagontwerp: Jeroen van der Starre

Foto omslag: Ali Şerik

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag, www.uitgeveriju2pi.nl

Druk: jouwboekdrukkerij.nl

ISBN: 978 94 9329 917 7

NUR: 300

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Land van Weemoed

Voor Hanneke Verbeek

Hoofdstuk 1	9
Het berglandschap	
De rivier	
Het dorp	
Het huis	
Hoofdstuk 2	49
De radio	
De kinderen	
De vrienden	
De velden	
De wereld	
De grootmoeder	
De coup	
De dorpsgek	
Hoofdstuk 3	139
Opa Kadir	
De hond	
De trouwdag	
De gast	
De trein	
De keuring	
Het afscheid	
Hoofdstuk 4	239
Het tijdelijke land	
De eerste dagen	
De bus	
De pooier	
Het verlies	
Hoofdstuk 5	305
Sultan	
Het pension	
Yusufkadir	
Mehmet	
Ahmet	
Gül en Sultan	
Verklarende woordenlijst	413
De namenlijst uit het epos	419
Kaart Turkije	423

Hoofdstuk 1

Het berglandschap

Hier in dit godverlaten landschap
houden de bergen waarachtig niet van mensen.
Daarom zijn ze steil, de rotsen scherp
als de horens van een stier
elke snee laat vingertoppen bloeden.
Op de bergen kun je de stapelwolken aanraken.
Alleen het hardnekkigste onkruid
heeft hier op deze toppen het voorrecht
om zijn heldere groen, zijn witte bloemen
aan het hemelrijk te tonen.

Op deze bergen rust het donzige hemelgewelf
bereid om op de aarde te vallen.
Zodra je goed kijkt, met de ogen van een arend
zie je dat de spitsen van de bergen blauw zijn.
Elk voorjaar tot diep in het najaar begint de hemelboog langzaam
op de bergen te druppelen, je zou kunnen zeggen
dat de bergen de hemel
millimeter voor millimeter lek prikken.
De bergtoppen worden bij de aankomst van de winter
bedekt met sneeuwvlokken.
Als de lente aanbreekt, stroomt het blauw van het hemeldak
als smeltwater naar de afgelegen zee
zodat de zee levend blijft
in zijn blauw natte vacht.

Als het lukt om de rotsen te beklimmen
wacht een uitzonderlijk warm uitzicht.
Voel hoe klein je bestaan is, een kiezel in de borst
van het universum, weggewaaid
als een zandkorrel in de woestijn.
Je adem het kleinste moment.
Je stem trilt in het niets wanneer je je naam uitschreeuwt.
Tientallen kilometers vooruitkijken, naar zuivere plekken
achter de bergpassen, bergmeren en dalen
dan komen de brede steppen.

Op het moment dat je je omdraait bergketens.

Sommigen boeren en boerinnen zullen daar in hun korte levensloop
nooit komen.

Het uitzicht verraadt hoe schraal het bestaan is
hoe fragiel het leven, flinterdun, ontvleesd
hoe armzalig en hard de natuur
hoe onverbiddelijk de eenzaamheid.

De bergen zijn hier onontkoombaar alleen.

Hun namen zijn bijzonder.

De vallei waar de stier niet sterft.
De heuvels van de vallende valk.
De rug van het paard.
Berg der slangen.

Beneden tussen de heuvels waar blinkend water stroomt
ligt vruchtbare grond, staan rijen populieren.

Daar huizen de steenarenden die op de grijze, bruine, rode rotsen
naar beneden kijken hoe ossenkarren met uitgeputte
boeren en boerinnen

's avonds richting huis keren.

De sterrenhemel is in elk jaargetij onkwetsbaar, overweldigend.

Deze schoonheid doet je verlangen, verblindt en betovert je.

Onvermijdelijk komt de heldere vraag bovendien
wie behoort dit alles toe?

Als je de berg afdaalt, kom je leemrode huizen tegen, verlicht
met petroleumlampen, hun wankel licht komt amper
door de kleine ramen naar buiten.

De zielen van deze haveloze boeren zijn te vergelijken
met het schijnsel van deze lampen
vanuit de verte weet je nooit of de lamp brandt
of al is uitgedoofd.

In de lente staat alles in bloei, zelfs onder de enorme rotsen
rotsblokken die het hele jaar
als paddenstoelen fier rechtop staan.

De metaaldeeltjes in de rotsen vragen glinsterend je aandacht.
Landschap bezaaid met beemdkroon; zeepkruid, tijm, iris

bedwelmen het wonderschone uitzicht
in tijdelijk onuitputtelijk zwaar leven.
Sint-Janskruid, duizendblad
vrouwenmantel, lila bloemen.
Voordat de sneeuw is gesmolten tot water
moet je die in je handen nemen
ervan eten tegen de dorst
om het voorjaar te proeven.

Terwijl de witte verhoorde mantel van de winter langzaam
de huid van de aarde blootlegt
komen sneeuwkllokjes en krokussen
tevoorschijn, hagedissen
in verschillende soorten duiken op.

Schildpadden zetten hun eerste trage stappen
in de richting van mals gras.

Hommels en bijen zoeken naar nectar.

Smeltwater stroomt van alle kanten naar de laagste plaats
kleine beekjes treden uit hun oevers
de stroming van kleine rivieren
die in de zomer de dorst van de akkers lessen
wordt zo sterk dat je
er dagenlang niet door heen kan.

Nergens een brug.

Mieren, sprinkhanen, kevers, lieveheersbeestjes, motten
everzwijnen komen het toneel op, de gordijnen gaan open.

Schaatsenrijders laten het kleine oppervlak van de
glanzende waterbronnen minuscuul trillen.

In de lente wordt het leven wakker uit een bevroren bestaan
wilde perenbomen in bloei, klaprozen
hyacintenvelden.

De boeren gaan hun bouwland weer op
bekijken of het sneeuwwater schade heeft aangericht
beschouwen de heidense werklust
die op hen wacht.

Slangen liggen languit in de welwillende zon op te warmen.

Zodra de zomer er is, danst de forse wind met het stof
van de droge teelaarde pirouetten
de warmte van de dag verplaatst zich op de rug
van een slak naar de koelte van de nacht.

Magere honden liggen in de schaduw
langs leemhuizen, wachten op een aalmoes.
De avonden vragen altijd een lange warme trui
zelfs in de heetste zomermaanden.

De kleine rivieren die verfrissing naar beneden dragen langs dorpen
zijn smal als de rug van een jonge vrouw.
Ieder moment kan rivierwater langs kleine greppels stromen
greppels niet breder dan drie scheppen tot aan de akkers
de akkers schreeuwen als slaven
van brandende dorst
brandende dorst in hun huid
brandende dorst in hun hart.

Hun dorst is breed en onlesbaar
Kızılırmak¹ is niet voldoende om die te lessen.
Het vee zoekt tussen de stenen naar uitgedroogd lusteloos gras.
De meeste bloemen zijn onverwachts verdwenen.
De veehoeder moet steevast verder op pad met de dieren.
In de zomer keren de dieren licht hongerig terug naar hun stallen.
Zon brandt in het tranendal.
Kinderen gaan een dag later het vee achterna
om de gedroogde koeienvlaaien te verzamelen
als brandstof voor de kleine kachels of haarden
die een onverdraaglijke honger hebben.
Het vuur dat alles verorbert wat brandt
heeft almaar braakneigingen door de as.

Mussen proberen af te koelen in de schaduw van dennen
cipressen, langs de kleine rivier treurwilgen
populieren, hun takken zijn voor de open haard.
Van de struikhei worden bezems gebonden voor het huis
voor de stal
om de smalle straten schoon te veggen.
Kinderen graven de wortels van de gundelia op, snijden
de bovenkant eraf, uit de wortel van de gundelia welt

wit sap, wanneer ze het sap laten drogen
onder de zon
hebben ze kauwgum.
Het tuimelkruid rolt over de steppen.

Herfst doet zijn intree.
De welpen van de vossen en de wolven zijn sterk genoeg
hebben geleerd hoe ze moeten jagen
op hen wacht thans de proef
van de stervenskoude winter.
Tussen sneeuwjacht en jachtsneeuw zullen ze
leren dat hun eigen soort onvermijdelijk
een bedreiging voor hen is.

Het zaad van de planten is in cadans verplaatst
naar nieuwe bewoonde plaatsen.
De bloembollen zijn aangesterkt door de zon.
Struiken en bomen kleuren hun bladeren in bruin, geel
rood en oranje; zelfs van de polsslag
van de nerven blijft niets over.
Vrouwen verzamelen de bladeren om het vuur in de haard
aan te wakkeren, waar yufka² op een dunne ovaal
metaalplaat wordt gebakken.
De natuur schminkt haar gezicht met de kleuren van verdorring
met paddenstoelen en zwammen.

In deze streek komt het najaar ijlings, krampachtig en onverwacht.
Jagende donkere buienwolken dreigen, de boeren maken haast met
hun oogst, het hooi moet naar binnen.
De voorraadkamer moet gevuld zijn met meel
bulgur³, gedroogde room, gekarde boter
gedroogd vlees, witte kaas, aardappels
en suikerbieten opgeslagen in kuilen
tussen het warme hooi.

De winter laat het berglandschap
een gedaanteverwisseling ondergaan
alles is veranderd door een zacht witte
rustgevende deken.

De rivier vriest dicht, water stroomt als het tikken van de seconden
onder het ijs door.

Bij de haard hebben grootouders zeeën van tijd om verhalen
te vertellen aan de snakkende telgen.

De verweesde wind van de winter is zo scherp dat zowaar stenen
krimpen door kou.

Op het venster ijsbloemen, de takken van bomen zo zwaar
dat ze breken onder de paksneeuw.

Dagenlang kan het bedroevend doorsneeuwen.

Wegen, straten en huizen verdwijnen

mannen maken daken en straten sneeuwvrij
waarop jongens bikkelen⁴.

Hongerige wolven komen in de trillende nacht van de kou
met hun fonkelende ogen tot in het dorp.

's Nachts, als de honger uit de wildernis aan hun deur knaagt
halen boeren hun waakhonden naar binnen
anders lokken de wolven de honden

één voor één buiten het dorp
onervaren en zwakke honden worden snel verorberd.

Uitgestrekt de kou van de ijspegels.

De rivier

Terwijl je de bergkammen afdaal
 kom je patrijzen tegen, kwartels die onverwachts
 opstijgen uit het niets, de hemel kleurt door hun veren.
De tortelduiven zijn diep verbonden met deze omgeving
 ze waren altijd al hier, nooit voor even weggeweest.
Dit woeste landschap vol moederliefde koestert al zijn levendigheid.
Deze dierbare, verwonderde verschijning met zijn stenen
 ziet eruit als het gezicht
van een kind dat vol zit met sproeten.

Na een uur dalen kom je bij twee maagdelijke waterbronnen
 Boven op een ruwe heuvel, hun smalle stroom
 is een gouden armband, je kunt zien hoe
 het glasheldere water uit het niets opwelt
 kleine kiezels dansen in doorzichtig ijskoud water.
De ene bron stroomt via de oostkant naar beneden
 de zon tegemoet.
De andere bron via de westkant, de zon achterna.
Als je vooruitkijkt, lijken de heuvels op plooiën
 van een dik gordijn, dat zich elk moment
 kan openvouwen in onverwachte schoonheid.
Op sommige plaatsen lijkt de wrange aardbodem
 op het pokdalige gezicht van een grijsaard.
Waterbronnen die samenkomen bij andere kleine wellen
 waarvan sommige niet breder zijn dan een trouwring
 vormen tezamen een kleine beek, die later
 een kleine rivier wordt.
In juli verdampt haar kracht met elke meter die ze afdaal
 toch blijft zij opzwellen door nieuwe toevoer.
Op het moment dat je stilstaat en je adem inhoudt
 hoor je hoe de beek van een klein applaus
 verandert in de ovatie van een zaal
 met juichend publiek.

Het water uit de harde onontgonnen grond
 dat het daglicht ziet, is ijskoud

als je buigt om het water te drinken
bevriezen je lippen, neem daarom alle tijd.
Wanneer je een watermeloen, die de zoetheid van de zon
in zich heeft verborgen
in het water zou leggen
zou hij door de kou openbarsten.

De rivier aan de oostkant gaat langs Koerdische dorpen
verder naar het oosten, de andere waterstroom gaat
langs een Turks dorp, uiteindelijk
zullen deze twee rivieren samen
uitmonden in de Eufraat.

Zodra de rivier het Turkse dorp is gepasseerd, komt ze langs
een rampzalig uitgestorven Armeens dorp
zelfs de ingestorte lemen muren in dit dorp
zijn verdwenen door onverschillige wind en regen.

De armetierige ruïnes zijn verlaten
gelijktijdig hebben de geesten van de doden
hun stemmen verloren.

De oude Armeense begraafplaats is al lang vergaan
verpulverd in het gebergte, geen spoor ervan is terug te vinden.

Doden zoeken zuchtend altijd de rust, laten alles achter
in ruil om verlost te worden van aardse verlangens.

Ooit hebben in dit dorp nakomelingen liederen gezongen die dit
landschap kenden en hebben hun ouders hartstochtelijk
gedroomd over hun schitterende toekomst.

Hoe een robuuste berg door de tijd verandert in een heuvel
hoe een solide heuvel weer verandert
in een zacht vlak land
zo verandert as in vlees en vlees in as.

Als een ingestort kaartenhuis staat hier de tijd.

Zelfs de mateloze dwarrelwind
weet niet meer hoe hoog de muren
waren van dit Armeense dorp, hoe breed
de straten waren van het verleden.

Af en toe kom je een waterbuis van aardewerk tegen
die door het uitslijten van de aarde is blootgelegd.

Leg je oor op de waterbuis

hoor hoe rustig het water stroomt.

Wanneer je op deze plaats tussen de oosterse haagbeuk

Perzische eik en de hondsroos staat, niet bereid bent

om oude sporen te zien, zul je ook

de nabije geschiedenis niet ontmoeten.

Voor de meeste bejaarden in de dorpen is de eeuwigheid

een gewonde duif in de klauwen van een buizerd.

In deze dalen van verwachtingen gunnen boeren elkaar

succes zoals ze zichzelf succes gunnen.

Wetend dat het schaars is.

Voordat de rivier aarzelend bij het eerste dorp komt

meandert ze langs heuvels, op sommige plaatsen

creëert ze kleine watervallen.

Aan beide kanten van het water duiken eenzaadlobbige

cultuurgewassen op

de kleur groen begint zich gestaag

verder uit te strekken, vergelijkbaar

met de geopende armen van geliefden.

Boeren met hun ruwe handen spitten of schoffelen hun velden.

Onder de boomschaduwen staan de hoopvolle wiegen

van baby's die af en toe huilen.

De blauwe planeet is op deze plaats zeer gierig.

Mestkevers rollen als bezetenen mest naar hun nesten

een nieuwe generatie is op komst

met haar tinten en soorten.

De akkers en hun vee bieden de boeren een hoop die verwrongen is

om niet te sterven door de hardnekkige honger.

Langs het kneedbare bouwland kun je horen hoe het water kletterend

door de bochten stroomt.

Om vissen te vinden moet je zeker nog verder afdalen.

Langs het pad van het water kleine dijken die boeren

hebben aangelegd om hun moedige akkers

te voorzien van water.

* * *

In de buurt van het dorp hoor je blootvoetse geluiden van kinderen
luister hoe vredig en gelukkig de harten kloppen
ze zijn net als de zwarte apollovlinder.

Om het dorp te bereiken moet je eerst langs de plaats
waar zigeuners hun tenten hebben opgeslagen.

De Roma zigeuners, ze komen met de wolken, slaan hun tenten op
hun kampvuren zijn als bliksemschichten
ze vertrekken haastig, sneller dan een storm gaat liggen.

Het Roma volk is nog armer dan de meeste dorpsbewoners
ze bezitten onblusbare hoop
standvastige vreugde en onlosbare vrees in hun huid.

Hun huid is onuitwisbaar donker en moe
hun grijze toekomst onoverwonnen somber en traag
hun zorgen onafwendbaar geducht en diep
hun hardvochtig woede altijd rijp en nijdig
hun onverwoestbare honger
stevig en toornig
hun reis stopt nooit
hun traditie robuust en verbitterd bars
hun ogenzwart en lippen om te kussen
hun uitspraak van het Turks beroerd en onveranderlijk.

De zigeunervrouwen verkopen zelfgemaakte zeven
kettingen, kralen.

Mannen gaan het dorp in om handgereedschap te repareren
te handelen in paarden, ezels, zadels, leer
alles wat ze kunnen verkopen of kopen
ze zijn de koperpoetsers
van het verschiet.

De zigeunervrouwen kunnen uit handpalmen de volmaakte toekomst
voorspellen voor twee eieren.

Zij kunnen in handpalmen vooruitblikken of je man je trouw blijft
voor twee eieren.

Zij kunnen in handpalmen je zorgen herkennen
voor twee eieren.

Ze kunnen het boze oog uitdrijven
voor twee eieren.

De zigeuners met hun zwarte ogen worden elk jaar
met meer onhanteerbare argwaan in de gaten gehouden.
De kleuters in het dorp die ondeugend zijn
worden bang gemaakt.
“Als straf nemen de zigeuners je mee.”

Zodra de rivier het dorp stapvoets nadert
kom je meisjes tegen in lange rokken
als ze vreemden zien omsluiëren ze behendig
hun gezichten door middel van
kleurrijke hoofddoeken.

Alleen hun kristalheldere ogen zie je, bruin, groen
blauw door elkaar.

De meisjes die hier hun koperen pannen en schalen wassen
gebruiken het fijne zand van de bedding en de as uit de ovens
zij zijn de engelen van dit dorp, hun lot is zwaar
hun toekomst door weeën getekend.

Ze lijken op ereprijzen, maartse viooltjes, geraniums
zo mooi zijn zij
hun tanden zo wit als de wollige sneeuwbal.

Wanneer je vanaf de rivieroever naar het dorp kijkt
een nederzetting op de steile mistroostige heuvel
zul je denken dat in elk huis
met hetzelfde water wordt gekookt.

Je zult denken dat in deze huizen de last van het leven
even zwaar op de schouders rust.

Dat pijn bij iedereen zand in de ogen strooit.

Armoede bij iedereen tot de lippen staat.
Maar zo is het niet.

De dag is hier aangenaam, solidair, barmhartig en wreed.

Het heengaan is hun nader dan hun leeftijd.

Je hebt welvarende gezinnen waar de honger
niet over de drempel komt.

Warempel, de dood laat hun meer met rust.